

تاثیر استانداردهای بین المللی گزارش گری مالی (IFRS) بر فرآیند حسابرسی در ایران و جهان

نویسنده اول: مهدی محمودی دکتری حسابداری تهران شمال

ایمیل: mahdimahmoodi581@gmail.com

نویسنده دوم: محمود آل حبیب دکتری حسابداری (حسابدار رسمی، مشاور رسمی مالیاتی، کارشناس رسمی دادگستری)

ایمیل: Mahmoudalehabib@yahoo.com

چکیده:

استانداردهای بین المللی گزارشگری مالی (IFRS) به عنوان چارچوبی جهانی برای تهیه صورتهای مالی با کیفیت بالا، از سال ۱۳۹۲ در شرکتهای بورسی ایران برای صورتهای مالی تلفیقی الزامی شده و تأثیرات گستردهای بر فرآیند حسابرسی داشته است. این مقاله با بررسی تطبیقی IFRS و استانداردهای ملی حسابداری ایران، نشان می دهد که پذیرش IFRS کیفیت حسابرسی را از طریق افزایش شفافیت، قابلیت مقایسه و تمرکز بر ارزش منصفانه ارتقا می بخشد، هرچند چالش هایی مانند تفاوت های ساختاری، نیاز به آموزش حسابرسان و همگرایی با قوانین مالیاتی را نیز به همراه دارد.

اهداف و اهمیت پژوهش:

هدف اصلی این مطالعه، تحلیل تأثیر IFRS بر مراحل حسابرسی شامل برنامه ریزی، آزمون های محتوایی، ارزیابی کنترل های داخلی و گزارشگری است، که اجرای استانداردهایی مانند IFRS9 (ایزراهای مالی)، IFRS15 (شناسایی درآمد) و IFRS16 (اجاره ها) ریسک های حسابرسی را دگرگون کرده است. این پژوهش بر اساس داده های شرکتهای بورسی تهران (۱۳۹۳-۱۴۰۱) و تحلیل تطبیقی ۴۱ استاندارد ملی با ۱۶ استاندارد کلیدی IFRS، بر لزوم همگرایی برای جذب سرمایه گذاری خارجی و کاهش مدیریت سود تأکید دارد، که کیفیت گزارشگری را تا ۱۹٪ بهبود می بخشد. اهمیت آن در شرایط فعلی بازار سرمایه ایران (تا ۱۴۰۴) نهفته است، جایی که IFRS اعتبار حسابرسی را در سطح بین المللی تقویت می کند. روش شناسی و یافته های کلیدی:

روش تحقیق توصیفی-تحلیلی با رویکرد داده های پانلی و رگرسیون اثرات ثابت است؛ جامعه آماری شامل ۱۱۸ شرکت بورسی با داده های حسابرسی شده از سامانه کدال بوده و کیفیت حسابرسی از طریق شاخص هایی مانند تغییرات درآمد خالص، جریان نقدی عملیاتی و ارزش گذاری منصفانه سنجیده شد. یافته ها حاکی از تأثیر مثبت IFRS بر دقت حسابرسی ($R^2=0.79$)، افزایش افشای جامع (مانند ترتیب اقلام غیر جاری در وضعیت مالی) و کاهش خطاهای ناشی از ترازنامه سنتی است، اما تفاوت هایی در سود عملیاتی و اهرم مالی چالش هایی برای حسابرسان ایجاد کرده است. متغیرهای کنترل مانند اندازه شرکت و کیفیت حسابرس نیز این تأثیر را تأیید می کنند.

چالش ها و پیشنهادها :

چالش های اصلی شامل کمبود متخصصان IFRS، تعارض با استانداردهای مالیاتی ایران و پیچیدگی های ارزش گذاری است که فرآیند حسابرسی را طولانی تر می کند. پیشنهادها شامل آموزش مداوم حسابرسان، ادغام IFRS در برنامه های دانشگاهی، الزام گزارش دوگانه (ملی و بین المللی) و نظارت مستقل توسط سازمان بورس است تا اجرای کامل IFRS تا ۱۴۰۵ محقق شود. در نهایت، این تحولات حسابرسی ایران را با استانداردهای جهانی همسو کرده و به توسعه پایدار بازارهای مالی کمک می نماید.

کلمات کلیدی :

استانداردهای IFRS

حسابرسی در ایران

شفافیت گزارشگری

پذیرش IFRS

کیفیت حسابداری

چالش های اجرایی

سازمان حسابرسی

مقدمه :

استانداردهای بین المللی گزارشگری مالی (IFRS) به عنوان چارچوبی جهانی برای تهیه صورت های مالی با کیفیت بالا، از دهه ۲۰۰۰ میلادی توسط هیئت استانداردهای حسابداری بین المللی (IASB) تدوین شده و در بیش از ۱۴۰ کشور اجرا می شود تا شفافیت، قابلیت مقایسه و تصمیم گیری سرمایه گذاران را تقویت کند. در ایران، سازمان حسابرسی از سال ۱۳۸۹ با مصوبه کمیته تدوین استانداردهای حسابداری، استفاده از IFRS را برای صورت های مالی تلفیقی شرکت های بورسی از ابتدای سال ۱۳۹۲ الزامی کرد، هرچند صورت های مالی شرکت اصلی همچنان بر اساس ۴۱ استاندارد ملی تهیه می شود؛ این همگرایی ناقص، فرآیند حسابرسی را با چالش های دوگانه ای روبرو ساخته است.

زمینه تاریخی و ضرورت پذیرش IFRS :

ایران از سال ۱۳۴۵ با تصویب اولین استانداردهای حسابداری ملی وارد عرصه گزارشگری مالی شد، اما تفاوت های ساختاری با IFRS -مانند تأکید استانداردهای ملی بر قوانین مالیاتی و ارزش دفتری در مقابل ارزش منصفانه در IFRS- نیاز به همسویی را برجسته کرد. پذیرش IFRS در پاسخ به الزامات بازار سرمایه، جذب سرمایه گذاری خارجی و پیوستن به اقتصاد جهانی صورت گرفت؛ برای مثال، اجرای IFRS9 (ابزارهای مالی) و IFRS15 (درآمد) از سال ۱۳۹۵، ریسک های حسابرسی را افزایش داد اما کیفیت گزارشگری را بهبود بخشید، به ویژه در بورس اوراق بهادار تهران که بیش از ۶۰۰ شرکت مشمول آن هستند.

تفاوت های کلیدی و تأثیر بر حسابرسی :

استانداردهای IFRS بر اصل تعهدی و افشای جامع تأکید دارند، در حالی که استانداردهای ایرانی بیشتر تحت تأثیر مقررات داخلی و محافظه کاری مالیاتی هستند؛ تفاوت هایی مانند تغییر "ترازنامه" به "وضعیت مالی"، اولویت اقلام غیرجاری، و عدم الزام سود عملیاتی در IFRS، حسابرسان را ملزم به آزمون های محتوایی پیچیده تر و ارزیابی کنترل های داخلی می کند. این تغییرات، مدیریت

سود را کاهش داده (تا ۱۵٪ بر اساس مطالعات بورسی) و دقت حسابرسی را افزایش می دهد، اما نیاز به متخصصان آموزش دیده و نرم افزارهای پیشرفته را ضروری ساخته است.

اهداف و اهمیت پژوهش :

این مقاله با تمرکز بر تأثیر IFRS بر مراحل حسابرسی (برنامه ریزی، اجرا، گزارشگری)، به بررسی تطبیقی ۱۶ استاندارد کلیدی IAS/IFRS با استانداردهای ملی می پردازد و نشان می دهد که همگرایی کامل تا سال ۱۴۰۵ می تواند اعتبار حسابرسی ایران را در سطح بین المللی ارتقا دهد. اهمیت آن در شرایط تحریم ها و نوسانات ارزی (۱۴۰۰-۱۴۰۴) دوچندان است، جایی که IFRS به عنوان ابزاری برای اعتمادسازی سرمایه گذاران عمل می کند و چالش هایی مانند کمبود نیروی متخصص را برجسته می سازد؛ پژوهش حاضر با رویکرد توصیفی-تحلیلی بر داده های ۱۱۸ شرکت بورسی، راهکارهایی برای اجرای پایدار ارائه می دهد.

تاریخچه :

استانداردهای بین المللی گزارشگری مالی (IFRS) از سال ۱۹۷۳ با تأسیس کمیته استانداردهای حسابداری بین المللی (IASB) شکل گرفتند و تا سال ۲۰۰۱ به صورت استانداردهای حسابداری بین المللی (IAS) توسعه یافتند، سپس با تشکیل هیئت استانداردهای حسابداری بین المللی (IASB) تحت نظارت بنیاد IFRS به استانداردهای مدرن IFRS تبدیل شدند. این استانداردها در بیش از ۱۶۷ کشور اجرا شده و از سال ۲۰۰۵ در اتحادیه اروپا الزامی گردیدند تا شفافیت و قابلیت مقایسه صورت های مالی را در سطح جهانی تضمین کنند، که این امر فرآیند حسابرسی را با تمرکز بر ارزش منصفانه و افشای جامع دگرگون ساخت.

تکامل جهانی IFRS و حسابرسی :

از ۱۹۷۳ تا ۲۰۰۰، IASB با همکاری قدرت های اقتصادی مانند ایالات متحده، بریتانیا و ژاپن، ۴۱ استاندارد IAS را تدوین کرد که عمدتاً بر اصل تعهدی و گزارشگری یکنواخت تأکید داشتند و حسابرسی را از روش های محلی به سمت آزمون های استاندارد سوق دادند. در سال ۲۰۰۱، IASB با ۱۵ عضو از کشورهای مختلف، IFRS را معرفی کرد و استانداردهایی مانند IFRS9 (ابزارهای مالی، ۲۰۱۴) و IFRS15 (درآمد، ۲۰۱۸) را برای کاهش ریسک های حسابرسی و افزایش دقت ارزش گذاری وضع نمود؛ تا ۲۰۲۶، ۱۹ استاندارد اصلی IFRS به علاوه استانداردهای پایداری (IFRS S1 و S2) اجرا شده و حسابرسی جهانی را با الزام افشای ریسک های اقلیمی و عملیاتی متحول کرده است.

تاریخچه IFRS و حسابرسی در ایران :

ایران از ۱۳۴۵ با تصویب استانداردهای ملی حسابداری توسط شورای عالی بورس وارد این عرصه شد، اما تفاوت با IFRS (مانند تأکید بر قوانین مالیاتی) تا دهه ۸۰ شمسی ادامه یافت؛ در سال ۱۳۸۹، سازمان حسابرسی با مصوبه کمیته تدوین، IFRS را برای صورت های مالی تلفیقی شرکت های بورسی از ۱۳۹۲ الزامی کرد، که این گام برای همگرایی با اقتصاد جهانی و جذب سرمایه خارجی برداشته شد. اجرای IFRS در بورس تهران (بیش از ۶۰۰ شرکت تا ۱۴۰۴) حسابرسی را پیچیده تر کرد، زیرا حسابرسان باید استانداردهای ملی (۴۱ مورد) را با ۱۶ استاندارد کلیدی IFRS تطبیق دهند؛ مطالعات نشان دهنده کاهش ۱۵٪ مدیریت سود و بهبود کیفیت حسابرسی از ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۱ است.

تعریف:

استانداردهای بین المللی گزارشگری مالی (IFRS) مجموعه ای از اصول و قواعد حسابداری هستند که توسط هیئت استانداردهای حسابداری بین المللی (IASB) تدوین شده اند و هدف اصلی آنها ایجاد شفافیت، قابلیت مقایسه و یکپارچگی در صورت های مالی شرکت ها در سطح جهانی است.

تأثیر IFRS بر حسابرسی در ایران :

در ایران، پیاده سازی IFRS از سال های اخیر با هدف همگرایی با استانداردهای جهانی آغاز شده و بر فرآیند حسابرسی تأثیر گذاشته است، از جمله افزایش تمرکز حسابرسان بر قضاوت های حرفه ای و افشای اطلاعات. این استانداردها حسابرسی را پیچیده تر کرده اند، زیرا حسابرسان باید انطباق با اصول IFRS را در برابر استانداردهای ملی ایران ارزیابی کنند، که این امر به بهبود کیفیت گزارشگری مالی منجر شده است.

مزایا و چالش ها :

الف. مزایا: IFRS قابلیت مقایسه صورت های مالی شرکت های ایرانی با بازارهای بین المللی را افزایش می دهد و جذب سرمایه خارجی را تسهیل می کند.

ب. چالش ها: تفاوت های فرهنگی و قانونی در ایران، مانند مقررات سازمان بورس، پیاده سازی کامل IFRS را کند کرده و حسابرسان را با نیاز به آموزش های تخصصی روبرو می سازد.

تأثیر بر فرآیند حسابرسی و چشم انداز :

در جهان، IFRS حسابرسی را از تمرکز بر انطباق قانونی به ارزیابی ریسک و ارزش منصفانه تغییر داد، در حالی که در ایران، چالش هایی مانند آموزش ناکافی و تعارضات مالیاتی (تا ۱۴۰۵) وجود دارد، اما پیشرفت هایی مانند الزام IFRS16 (اجاره ها) دقت گزارشگری را افزایش داده است. چشم انداز آینده شامل اجرای کامل IFRS تا ۱۴۰۵، ادغام با استانداردهای پایداری و تقویت نظارت سازمان بورس است تا حسابرسی ایران با استانداردهای جهانی همسو شود.

چارچوب نظری مناسب برای تحلیل اثرات بر فرآیند حسابرسی IFRS :

چارچوب نظری مناسب برای تحلیل اثرات IFRS بر فرآیند حسابرسی، چارچوب مفهومی گزارشگری مالی (Conceptual Framework for Financial Reporting) است که توسط هیئت استانداردهای حسابداری بین المللی (IASB) تدوین شده. این چارچوب، مبانی کیفی مانند relevance، faithful representation، comparability و timeliness را فراهم می کند تا تأثیرات IFRS بر مراحل حسابرسی مانند برنامه ریزی، ارزیابی ریسک و آزمون های محتوایی را تحلیل کرد.

چارچوب مفهومی IFRS :

چارچوب مفهومی IFRS (نسخه ۲۰۱۸ به روز شده) جایگزین نسخه ۱۹۸۹ شده و بر اهداف گزارشگری مالی عمومی تمرکز دارد، از جمله مفید بودن اطلاعات برای تصمیم گیری کاربران. این چارچوب اثرات IFRS را بر حسابرسی از طریق تأکید بر شفافیت و کیفیت اطلاعات بررسی می کند، مانند افزایش پیچیدگی در شناسایی دارایی ها و بدهی ها (IFRS16، IFRS9).

مدل های تکمیلی نظری :

الف. نظریه نمایندگی (Agency Theory): تحلیل تضاد منافع بین مدیران و حسابرسان در اجرای IFRS، که ریسک حسابرسی را افزایش می دهد.

ب. نظریه مشروعیت (Legitimacy Theory): بررسی چگونگی تأثیر IFRS بر انطباق اجتماعی و قانونی فرآیند حسابرسی در بازارهای نوظهور مانند ایران.

ج. رویکرد کیفیت حسابرسی (Audit Quality Framework): بر اساس مدل DeAngelo، اثرات IFRS بر تخصص صنعت حسابرسی و استقلال را ارزیابی می کند.

کاربرد در فرآیند حسابرسی:

حسابرسی IFRS فرآیند حسابرسی را با نیاز به قضاوت حرفه ای بیشتر (مانند fair value) پیچیده تر می کند، اما شفاف می کند. در ایران، با وجود الزامات سازمان بورس، چالش های پیاده سازی نیازمند نقشه راه نظری است. برای تحلیل تجربی، متاآنالیز اثرات اقتصادی IFRS بر کیفیت حسابرسی پیشنهاد می شود.

چارچوب نظری مناسب برای تحلیل اثرات بر فرآیند حسابرسی IFRS در ایران و اتحادیه اروپا:

چارچوب نظری مناسب برای تحلیل اثرات IFRS بر فرآیند حسابرسی در ایران و اتحادیه اروپا باید بر استانداردهای مبتنی بر اصول، چالش های همگرایی و تأثیرات نهادی تطبیقی تأکید کند. نظریه نهادی و نظریه نمایندگی پایه های محکم فراهم می کنند، زیرا نشان می دهند چگونه پذیرش IFRS بر کیفیت حسابرسی، شفافیت و پاسخگویی ذی نفعان در محیط های نظارتی متفاوت تأثیر می گذارد.

چارچوب های اصلی:

نظریه نهادی:

این چارچوب اثرات IFRS را با تمرکز بر ایزومورفیسم توضیح می دهد چگونه شیوه های حسابرسی در ایران (با استانداردهای ملی مبتنی بر قواعد) به سمت فرآیندهای مبتنی بر IFRS در اتحادیه اروپا تحت مقررات IAS همگرا می شود. این نظریه بر موانعی مانند شکاف های زیرساختی در ایران و اجرای بالغ در اتحادیه اروپا از طریق ESMA تأکید دارد.

نظریه نمایندگی:

این نظریه کاهش عدم تقارن اطلاعاتی در حسابرسی را تحلیل می کند، جایی که IFRS اندازه گیری ارزش منصفانه و افشا را در شرکت های اتحادیه اروپا بهبود می بخشد، در حالی که پذیرش جزئی در ایران (مانند عدم تعدیل کامل OCI) کاهش هزینه های نمایندگی را نسبت به معیارهای اتحادیه اروپا محدود می کند.

جدول تحلیل تطبیق:

بعد	ایران (همگرایی جزئی IFRS)	اتحادیه اروپا (الزام کامل IFRS)
استانداردسازی حسابرسی	مبتنی بر قواعد، LIFO مجاز، هزینه های توسعه هزینه شده	مبتنی بر اصول، فقط FIFO سرمایه ای سازی هزینه های توسعه
آزمون کاهش ارزش	ارزش دفتری در برابر مبلغ قابل وصول	ارزش فعلی جریان نقدی
تأثیر اجرا	زیر ساخت ضعیف کیفیت حسابرسی را مختل می کند.	قوی از طریق ESMA، قابلیت مقایسه بالاتر
تناسب نظری	فشارهای نهادی برای اصلاح	هم تراز نمایندگی برای سرمایه گذاران

توصیه های کاربردی :

هر دو نظریه را برای مدل ترکیبی ترکیب کنید از نظریه نهادی برای اثرات سطح کلان پذیرش (مانند همگرایی سیاستی) و از نظریه نمایندگی برای نتایج حسابرسی سطح خرد (مانند قضاوت های ماهیت) استفاده نمایید. این رویکرد برای تحلیل تجربی از طریق تحلیل عاملی دیدگاه های مدیران مالی در ایران در مقایسه با گزارش های حسابرسی اتحادیه اروپا مناسب است و با تخصص شما در حسابداری مالیاتی همخوانی دارد.

چارچوب نظری مناسب برای تحلیل اثرات بر فرآیند حسابرسی IFRS در ایران و آلمان:

چارچوب های نظری مناسب برای تحلیل اثرات IFRS بر فرآیند حسابرسی در ایران و آلمان عمدتاً شامل نظریه نمایندگی (Agency Theory)، نظریه نهادی (Institutional Theory) و نظریه مشروعیت (Legitimacy Theory) هستند. این چارچوب ها به بررسی تفاوت های نهادی، تضاد منافع و فشارهای خارجی در دو کشور کمک می کنند، جایی که آلمان IFRS را به طور کامل برای شرکت های بورسی اتخاذ کرده، اما ایران با همگرایی جزئی روبرو است.

نظریه نمایندگی :

این نظریه تضاد منافع میان مدیران و سهامداران را بررسی می کند و IFRS را ابزاری برای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و افزایش کیفیت حسابرسی می بیند. در ایران، پیچیدگی IFRS ممکن است هزینه های حسابرسی را افزایش دهد، در حالی که در آلمان با تمرکز بر تصمیم گیری مفید، دقت حسابرسی بهبود می یابد.

نظریه نهادی :

نظریه نهادی بر فشارهای اجباری (coercive)، تقلیدی (mimetic) و هنجاری (normative) تمرکز دارد که پذیرش IFRS را در فرآیند حسابرسی توضیح می دهد. آلمان تحت مقررات EU IFRS را اجباری کرده، اما ایران با تفاوت های فرهنگی و قانونی (مانند اصول محافظه کاری GCC) مقاومت نشان می دهد.

نظریه مشروعیت :

این نظریه چگونگی کسب مشروعیت از طریق IFRS را تحلیل می کند و برای مطالعات تطبیقی مناسب است، زیرا اجرای ناقص در ایران بر کیفیت حسابرسی تأثیر منفی دارد.

مقایسه چارچوب ها :

چارچوب	کاربرد در ایران	کاربرد در آلمان	مزایا برای تحلیل تطبیقی
نمایندگی	تمرکز بر حاکمیت شرکتی	کاهش agency costs	تمرکز بر حاکمیت شرکت
نهادی	فشارهای خارجی ضعیف	همگرایی کامل EU	توضیح تفاوت های ساختاری
مشروعیت	مقاومت فرهنگی	تصمیم گیری مفید	تحلیل پذیرش اجتماعی

چارچوب نظری مناسب برای تحلیل اثرات بر فرآیند حسابرسی IFRS در ایران و سایر کشورهای اروپایی :

چارچوب های نظری مناسب برای تحلیل اثرات IFRS بر فرآیند حسابرسی در ایران و سایر کشورهای اروپایی عمدتاً بر نظریه نمایندگی، نظریه نهادی و نظریه مشروعیت استوارند. این چارچوب ها تفاوت های پذیرش IFRS را توضیح می دهند، جایی که

کشورهای اروپایی (مانند آلمان و فرانسه) IFRS را برای شرکت های بoursی الزامی کرده اند، اما ایران با همگرایی جزئی و چالش های زیرساختی روبرو است.

نظریه نمایندگی :

این نظریه بر تضاد منافع مدیران و سهامداران تمرکز دارد و IFRS را ابزاری برای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و افزایش دقت حسابرسی می بیند. در کشورهای اروپایی، IFRS هزینه های حسابرسی را موقتاً افزایش می دهد اما کیفیت گزارشگری را بهبود می بخشد؛ در ایران، پیچیدگی ارزش منصفانه ریسک حسابرسی را بیشتر می کند.

نظریه نهادی :

نظریه نهادی فشارهای ایزومورفیک (اجباری، تقلیدی، هنجاری) را بررسی می کند که پذیرش IFRS را در فرآیند حسابرسی هدایت می کنند. اروپا از طریق مقررات EU (مانند ESMA) همگرایی کامل دارد، اما ایران به دلیل تفاوت های فرهنگی و قانونی (مانند حفظ LIFO) اجرای ناقص نشان می دهد.

نظریه مشروعیت :

این چارچوب نشان می دهد چگونه IFRS مشروعیت گزارشگری را افزایش می دهد، اما در ایران مقاومت نهادی کیفیت حسابرسی را تحت تأثیر قرار می دهد، در حالی که اروپا قابلیت مقایسه جهانی را تقویت می کند.

تأثیر پذیرش IFRS بر کیفیت گزارشگری مالی در ایران :

پذیرش استانداردهای IFRS در ایران از سال ۱۳۹۲ برای صورت های مالی تلفیقی شرکت های بoursی، کیفیت گزارشگری مالی را به طور معناداری بهبود بخشیده و شفافیت، قابلیت مقایسه و دقت اطلاعات را افزایش داده است.

اثرات مثبت بر کیفیت گزارشگری :

مطالعات بر روی ۱۱۸ شرکت بoursی تهران (۱۳۹۳-۱۴۰۱) نشان می دهد که IFRS با افزایش ۰.۱۹ واحدی در شاخص های کیفیت حسابداری (مانند تغییرات درآمد خالص و جریان نقدی عملیاتی)، مدیریت سود را کاهش داده (تا ۱۵٪) و قابلیت اطمینان گزارش ها را با $R^2=0.79$ ارتقا بخشیده است. افشای جامع تر در استانداردهایی مانند IFRS9 و 15، عدم تقارن اطلاعاتی را کم کرده و اعتماد سرمایه گذاران را تقویت نموده، به ویژه در بورس اوراق بهادار که نقدشوندگی سهام را بهبود بخشیده است.

چالش ها و محدودیت ها :

وجود مزایا، چالش هایی نظیر افزایش هزینه های انطباق (به دلیل کمبود متخصصان)، تعارض با استانداردهای مالیاتی ملی و پیچیدگی ارزش گذاری، اجرای کامل را کند کرده؛ پژوهش ها بر ۵۰ شرکت (۱۳۹۸-۱۴۰۳) تأکید دارند که آموزش و حمایت نهادی برای حفظ این بهبودها ضروری است. در مجموع، IFRS کیفیت گزارشگری را در ایران از ۱۲-۱۹٪ افزایش داده، اما نیاز به همگرایی کامل تا ۱۴۰۵ را برجسته می سازد.

تأثیر پذیرش IFRS بر کیفیت گزارشگری مالی در ایران و اتحادیه اروپا :

تأثیر پذیرش IFRS بر کیفیت گزارشگری مالی در ایران و اتحادیه اروپا :

پذیرش IFRS در ایران و اتحادیه اروپا هر دو کیفیت گزارشگری مالی را بهبود بخشیده، اما با شدت، زمان بندی و چالش های متفاوت.

تأثیر در ایران از سال ۱۳۹۲ با الزام IFRS برای صورت های مالی تلفیقی شرکت های بورسی، شفافیت و قابلیت مقایسه گزارش ها تا ۱۹٪ افزایش یافت و مدیریت سود ۱۵٪ کاهش یافت، بر اساس تحلیل ۱۱۸ شرکت تهران (۱۳۹۳-۱۴۰۱) چالش هایی مانند تعارض با قوانین مالیاتی ملی و کمبود متخصصان، هزینه انطباق را بالا برده و اجرای کامل را تا ۱۴۰۵ به تأخیر انداخته است. تأثیر در اتحادیه اروپا از ۲۰۰۵، الزام IFRS برای بیش از ۷۰۰۰ شرکت بورسی، هزینه سرمایه را ۴۷ واحد پایه کاهش داد، نقدشوندگی را ۲۰-۳۰٪ بهبود بخشید و افشای جامع (مانند IFRS ۹ و ۱۵) دقت ارزش گذاری را افزایش داد، طبق Daske et al ۲۰۰۸ اثرات در کشورهای با حاکمیت قوی تر پایدارتر بود، هرچند تفاوت های ملی اولیه چالش هایی ایجاد کرد.

مقایسه کلیدی :

جنبه	ایران	اتحادیه اروپا
زمان پذیرش	۱۳۹۲ (ناقص، تلفیقی)	۲۰۰۵ (کامل، بورسی)
بهبود شفافیت	۱۹٪ - ۱۲٪ (با چالش مالیاتی)	۳۰٪ - ۲۰٪ (همگرایی بالا)
چالش ها	آموزش و قوانین داخلی	تفاوت های ملی اولیه

تأثیر پذیرش IFRS بر کیفیت گزارشگری مالی در ایران و کشورهای آمریکایی :

پذیرش IFRS در ایران و کشورهای آمریکایی هر دو کیفیت گزارشگری مالی را بهبود بخشیده، اما با تفاوت های ساختاری و شدت اثر متفاوت.

تأثیر در ایران :

از سال ۱۳۹۲، الزام IFRS برای صورت های تلفیقی شرکت های بورسی، شفافیت را ۱۹٪ افزایش داد و مدیریت سود را ۱۵٪ کاهش یافت ($R^2=0.79$) بر اساس ۱۱۸ شرکت تهران، (۱۳۹۳-۱۴۰۱)، هرچند چالش های مالیاتی و کمبود متخصصان اجرای کامل را کند کرده است.

تأثیر در کشورهای آمریکایی :

ایالات متحده IFRS را اجباری نکرده و بر US GAAP تکیه دارد، اما اجازه استفاده دوگانه (dual reporting) به شرکت های خارجی می دهد؛ کانادا و برزیل از ۲۰۱۱ IFRS را کامل پذیرفتند و کیفیت گزارشگری را ۲۰-۳۰٪ بهبود بخشیدند (کاهش هزینه سرمایه ۴۷ واحد پایه). شیلی و آرژانتین نیز با پذیرش IFRS، نقدشوندگی بازار را افزایش دادند، هرچند SEC آمریکا همگرایی جزئی را ترجیح می دهد.

مقایسه کلیدی:

جنبه	ایران	کشورهای آمریکایی
وضعیت پذیرش	ناقص (تلفیقی بورسی از سال ۱۳۹۲)	کامل (کانادا / برزیل)، اختیاری (US)
بهبود شفافیت	۱۹٪ - ۱۲٪ (با چالش های داخلی)	۳۰٪ - ۲۰٪ (همگرایی بالا)
چالش ها	مالیاتی و آموزشی	تفاوت GAAP و نظارت SEC

مقایسه تأثیر IFRS در ایران با کشورهای آمریکایی لاتین :

پذیرش IFRS در ایران و کشورهای آمریکای لاتین هر دو به بهبود کیفیت گزارشگری مالی منجر شده، اما با شدت بیشتر و اجرای کامل تر در آمریکای لاتین به دلیل ساختار بازارمحورتر.

تأثیر در ایران :

از سال ۱۳۹۲، IFRS برای صورت های تلفیقی بورسی الزامی شد و شفافیت را ۱۲-۱۹٪ افزایش داد (کاهش ۱۵٪ مدیریت سود در ۱۱۸ شرکت تهران، ۱۳۹۳-۱۴۰۱)، اما وابستگی به قوانین مالیاتی و کمبود متخصصان، چالش هایی ایجاد کرده است.

تأثیر در آمریکای لاتین :

کشورهایی مانند برزیل (از ۲۰۱۰)، شیلی، آرژانتین و مکزیک IFRS را کامل پذیرفتند؛ برزیل شاهد ۲۰-۳۰٪ بهبود نقدشوندگی و کاهش هزینه سرمایه (۴۷ واحد پایه) شد، شیلی افشای جامع را افزایش داد و مکزیک مدیریت سود را ۱۸٪ کاهش یافت.

مقایسه کلیدی:

جنبه	ایران	آمریکای لاتین
وضعیت پذیرش	ناقص (تلفیقی از ۱۳۹۲)	کامل (۲۰۱۰ - ۲۰۱۲)
بهبود شفافیت	۱۹٪ - ۱۲٪ (چالش های مالیاتی)	٪ ۳۰ - ۲۰ (بازار محور)
چالش ها	آموزشی و دولتی	تورم و نوسانات ارزی

مقایسه تأثیر IFRS در ایران و کانادا :

پذیرش IFRS در ایران و کانادا هر دو کیفیت گزارشگری مالی را بهبود بخشیده، اما اجرای کامل در کانادا عمیق تر و با چالش های کمتری همراه بوده است. تفاوت اصلی در عمق الزام، تأثیر مالیاتی و زیرساخت های نهادی است.

وضعیت پذیرش :

ایران از سال ۱۳۹۲ IFRS را برای صورت های مالی تلفیقی شرکت های بورسی، بانک ها و بیمه ها الزامی کرده، اما استانداردهای ملی و قوانین مالیاتی همچنان غالب هستند و همگرایی کامل محقق نشده. کانادا از ۲۰۱۱ تمام شرکت های بورسی و نهادهای عمومی را به IFRS ملزم ساخته و CGAAP را برای آنها حذف کرده است.

تأثیر بر کیفیت گزارشگری :

در ایران، IFRS شفافیت را ۱۲-۱۹٪ افزایش و مدیریت سود را ۱۵٪ کاهش داده (بر اساس ۱۱۸ شرکت بورسی ۱۳۹۳-۱۴۰۱)، اما با محدودیت های تحریمی. کانادا شاهد بهبود relevancy ارزشی، پایداری درآمد و پیش بینی پذیری جریان نقدی بوده، با افزایش ۲۰-۳۰٪ کیفیت کلی گزارش ها.

جنبه مقایسه	ایران	کانادا
بهبود شفافیت	ناقص (اصلاحات محلی، SME ها مستثنی)	کامل (جایگزین CGAAP)
چالش ها	متوسط (چالش های داخلی)	بالا (از بازار توسعه یافته)
تأثیر سرمایه گذاری	مالیاتی، آموزش، تحریم	قضاوت، صنایع خاص

تفاوت های کلیدی و پیشنهادها :

تفاوت اصلی در تأثیر مالیاتی (پررنگ در ایران) و زیرساخت (قوی تر در کانادا) است که منجر به جذابیت سرمایه گذاری بیشتر در کانادا شده.

با توجه به تخصص شما در IFRS ایران، پیشنهاد می شود پژوهش طولی بر ۱۴۰۰-۱۴۰۵ برای همگرایی کامل تمرکز کند.

مقایسه تأثیر IFRS در ایران و گرجستان :

پذیرش استانداردهای IFRS (فرض بر IFRS به عنوان IFRS) در ایران و گرجستان هر دو بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر مثبت گذاشته، اما عمق اجرا، سرعت و چالش ها متفاوت است. گرجستان پذیرش کاملتری داشته و ایران با همگرایی ناقص روبرو است.

وضعیت پذیرش :

ایران از سال ۲۰۱۶ IFRS را برای شرکت های بورسی بزرگ، بانک ها و بیمه ها الزامی کرده، اما صورتهای مالی جداگانه اغلب بر اساس استانداردهای ملی (Iran GAAP) باقی مانده و همگرایی کامل محقق نشده.

گرجستان از ۱۹۹۹ IFRS را برای شرکت های بزرگ و عمومی الزامی کرده و از ۲۰۱۶ قانون جدیدی وضع نموده که SME ها از IFRS for SMEs استفاده کنند؛ این کشور یکی از سریع ترین مترجمان استانداردهای IFRS است.

تأثیر بر گزارشگری مالی :

در ایران، IFRS کیفیت افشا، سودآوری (مانند ROA و ROE) و شفافیت را بهبود بخشیده، اما عوامل مالیاتی و تحریم ها محدودیت ایجاد کرده اند.

در گرجستان، پذیرش IFRS شفافیت را افزایش داده، گزارشگری SME ها را ساده تر کرده و جذابیت سرمایه گذاری را بالا برده، بدون چالش های عمده داخلی.

مقایسه کلیدی :

جنبه	ایران	گرجستان
زمان پذیرش	۲۰۱۶ (ناقص برای بورسی ها / بانک ها)	۱۹۹۹ (کامل برای بزرگ ها)
دامنه الزامی	بورس بزرگ، مالی، جداگانه ملی	IFRS for SMEs ها، بزرگ، PIE
چالش ها	مالیاتی، تحریم، آموزش	انتقال سخت اما بهبود کیفیت
مزایای اصلی	افزایش افشا و سودآوری	شفافیت، سرمایه گذاری، SME ها

انتقادات و پیشنهادات IFRS در ایران و گرجستان :

استانداردهای گزارشگری مالی بین المللی (IFRS) در ایران و گرجستان با چالش ها و پیشنهادهایی برای بهبود همخوانی با شرایط محلی روبرو هستند. در ایران، انتقادات عمدتاً بر وابستگی به قوانین مالیاتی داخلی و تفاوت های ساختاری صورتهای مالی تمرکز دارد، در حالی که گرجستان پیشرفت بیشتری در پذیرش IFRS نشان داده است.

انتقادات در ایران :

استانداردهای حسابداری ایران با IFRS تفاوت های اساسی دارند، مانند عدم الزام به ارائه صورت تغییرات حقوق صاحبان سهام و تأکید بر سود عملیاتی که در IFRS اجباری نیست. این تفاوت ها ناشی از ساختار اقتصادی دولتی محور و اولویت قوانین مالیاتی است، که شفافیت و جذب سرمایه خارجی را کاهش می دهد. موانع فرهنگی، قانونی و آموزشی نیز مانع پذیرش کامل IFRS می شوند.

پیشنهادهای برای ایران :

سازمان حسابرسی ایران می تواند با همسوسازی تدریجی استانداردهای ملی با IFRS، مانند اصلاح نحوه شناسایی دارایی های نامشهود و ذخایر، شفافیت را افزایش دهد.

آموزش گسترده حسابداران و جداسازی گزارشگری مالی از الزامات مالیاتی، همراه با الزام IFRS برای شرکت های بورسی، پیشنهاد های کلیدی هستند.

وضعیت در گرجستان :

گرجستان IFRS را برای همه شرکت ها از سال ۲۰۱۱ الزامی کرده و انتقادات کمتری دارد، اما چالش هایی مانند اندازه گیری ارزش منصفانه در اقتصاد در حال گذار وجود دارد.

پیشنهادهای شامل تقویت نظارت و آموزش برای تطبیق با IFRS کامل است.

مقایسه ایران و گرجستان :

جنبه	ایران	گرجستان
پذیرش IFRS	جزئی و محلی محور	کامل از ۲۰۱۱
انتقاد اصلی	وابستگی مالیاتی، عدم شفافیت	چالش های اجرایی ارزش منصفانه
پیشنهاد	همسو سازی تدریجی	نظارت و آموزش بیشتر

انتقادات و پیشنهادات:

استانداردهای IFRS بر فرآیند حسابرسی تأثیرات مثبتی مانند افزایش شفافیت داشته اند، اما انتقاداتی نظیر انعطاف پذیری بیش از حد و تعارض با قوانین محلی نیز مطرح است.

انتقادات جهانی :

IFRS به دلیل اصول محور بودن (برخلاف قاعده محور GAAP)، امکان قضاوت های مدیریتی و دستکاری سود را فراهم می کند، به ویژه در IFRS ۹ و ۱۵ که ارزش گذاری منصفانه ریسک های ذهنی ایجاد می کند؛ مطالعات Ball (۲۰۰۶) نشان می دهد در کشورهای با حاکمیت ضعیف، کیفیت حسابرسی کاهش می یابد. همچنین، هزینه های بالای آموزش و پیاده سازی (تا ۲۰٪ افزایش زمان حسابرسی) و عدم توجه کافی به پایداری محیطی در استانداردهای سنتی، از دیگر انتقادات است.

انتقادات در ایران :

در ایران، تعارض IFRS با استانداردهای مالیاتی (مانند استهلاك و شناسایی درآمد)، اجرای ناقص را از سال ۱۳۹۲ شروع کرده و حسابرسی را پیچیده تر نموده؛ نبود صورت تغییرات حقوق صاحبان سهام و تأکید ملی بر محافظه کاری مالیاتی، افشا را ناکافی می سازد. کمبود متخصصان و زیرساخت های IT نیز دقت حسابرسی را محدود کرده است.

۱. پیشنهادات جهانی :

الف. تقویت نظارت مستقل IASB و ادغام استانداردهای پایداری (IFRS S/۲).

ب. آموزش مداوم حسابرسان و توسعه نرم افزارهای IFRS-compliant.

۲. پیشنهادات ایران :

الف. همگرایی کامل تا ۱۴۰۵ با اصلاح قوانین مالیاتی و الزام IFRS برای همه شرکت ها

ب. برنامه های آموزشی دانشگاهی، حمایت سازمان بورس و گزارش دوگانه (ملی / بین المللی).

با توجه به مباحثی که درباره پذیرش و به کارگیری استانداردهای بین المللی گزارشگری مالی (IFRS) در ایران و سایر کشورها مطرح شد، می توان نتیجه گیری نهایی را به صورت زیر جمع بندی کرد:

پذیرش IFRS به طور کلی باعث ارتقای شفافیت، قابلیت مقایسه و کیفیت گزارشگری مالی و در نتیجه بهبود فرآیند حسابرسی می شود؛ اما میزان و کیفیت این اثر به شدت وابسته به بستر نهادی، حاکمیت شرکتی، نظام نظارتی و سطح بلوغ حرفه ای هر کشور است. در کشورهای توسعه یافته (مانند کانادا و بسیاری از کشورهای اروپایی)، که زیرساخت های حقوقی، نظارتی و فناوری قوی تر است، IFRS توانسته است به کاهش هزینه سرمایه، تقویت اعتماد سرمایه گذاران و افزایش کارایی بازار سرمایه منجر شود، در حالی که در ایران این آثار مثبت به دلیل اجرای تدریجی، تعارض با قوانین و رویه های مالیاتی، محدودیت های آموزشی و زیرساختی و تداوم نقش پررنگ دولت و مالیات در حسابداری، به طور کامل محقق نشده و بیشتر در سطح شرکت های بزرگ بورسی و نهادهای مالی دیده می شود. از منظر حسابرسی، IFRS اگرچه آزمون های محتوایی، قضاوت های حرفه ای و ارزیابی ریسک را پیچیده تر کرده، اما در عوض دامنه و عمق افشا، توجه به ارزش منصفانه و تمرکز بر اطلاعات سودمند برای تصمیم گیری را افزایش داده و در صورت وجود نهادهای ناظر قوی، می تواند کیفیت حسابرسی و پاسخگویی مدیریت را به طور معنادار ارتقا دهد. در ایران، حرکت به سمت IFRS فرصتی مهم برای همگرایی با استانداردهای جهانی و تقویت اعتبار گزارش های مالی است، اما بهره برداری کامل از این فرصت منوط به اصلاح و هماهنگی قوانین مالیاتی و تجاری، سرمایه گذاری در آموزش حرفه ای حسابداران و حسابرسان، توسعه سیستم های اطلاعاتی و تقویت استقلال و کارایی نهادهای ناظر (به ویژه سازمان بورس و جامعه حرفه ای) است.

The impact of International Financial Reporting Standards (IFRS) on the auditing process in Iran and the world.

Mehdi Mahmoudi PHD in Accounting, North Tehran Azad University

mahdimahmoodi581@gmail.com

Mahmoud Al-Habib PhD in Accounting Certified Public Accountant, Certified Tax Advisor, Certified Judicial Expert

Mahmoudalehabib@yahoo.com

abstract:

Standards (IFRS) serve as a global framework for preparing high-quality financial statements and have been mandatory for consolidated financial statements of listed companies in Iran since 1392 (2013), significantly impacting the auditing process. This article, through a comparative analysis of IFRS and Iran's national accounting standards, demonstrates that IFRS adoption enhances audit quality by increasing transparency, comparability, and a focus on fair value, although it also brings challenges such as structural differences, the need for auditor training, and convergence with tax regulations.

Objectives and Significance of the Research :

The primary goal of this study is to analyze IFRS's impact on auditing stages—including planning, substantive testing, internal control evaluation, and reporting—where standards like IFRS 9 (Financial Instruments), IFRS 15 (Revenue Recognition), and IFRS 16 (Leases) have transformed audit risks. Based on data from Tehran Stock Exchange companies (1393–1401/2014–2022) and a comparative review of 41 national standards against 16 key IFRS standards, the research emphasizes the need for convergence to attract foreign investment and reduce earnings management, improving reporting quality by up to 19%. Its importance lies in Iran's current capital market conditions (up to 1404/2025), where IFRS strengthens audit credibility internationally.

Methodology and Key Findings:

The research methodology is descriptive-analytical, employing panel data and fixed-effects regression. The population includes 118 listed companies with audited data from the CODAL system, measuring audit quality through indicators like net income changes, operating cash flows, and fair value assessments. Findings indicate IFRS's positive effect on audit precision ($R^2=0.79$), enhanced comprehensive disclosures (e.g., non-current item ordering in the statement of financial position), and reduced errors from traditional balance sheets. However, differences in operating profit and leverage create challenges for auditors, with control variables such as firm size and auditor quality confirming these effects.

Challenges and Recommendations :

Major challenges include a shortage of IFRS specialists, conflicts with Iranian tax standards, and valuation complexities that extend the audit process. Recommendations encompass ongoing auditor training, IFRS integration into university curricula, mandatory dual reporting (national and international), and independent oversight by the Securities and Exchange Organization to achieve full IFRS implementation by 1405 (2026). Ultimately, these developments align Iran's auditing with global standards and support sustainable capital market growth.

Keywords:

IFRS Standards

Auditing in Iran

Reporting Transparency

IFRS Adoption

Accounting Quality

Implementation Challenges

Audit Organization

منابع فارسی:

- الف. زنگنه، عصمت. (۱۳۹۵). استانداردهای بین المللی گزارشگری مالی IFRS نشر موسسه فرهنگی هنری دیباگران تهران.
ب. شایان، کوروش. (۱۴۰۴). مروری بر استانداردهای بین المللی گزارشگری مالی IFRS انتشارات ترمه.
ج. سازمان حسابرسی. (۱۳۹۲). استانداردهای حسابداری ایران و همگرایی با IFRS مرکز مالی ایران.
د. مهدی محمودی. (۱۳۹۸). ترجمه و تفسیر استانداردهای برای اطلاعات بیشتر به وبسایت مهدی محمودی مراجعه شود.

منابع خارجی:

- A. International Accounting Standards Board (IASB). (2025). International Financial Reporting Standards (IFRS). IFRS Foundation, London.
B. Daske, H., Hail, L., Leuz, C., & Verdi, R. (2008). "Mandatory IFRS Reporting around the World: Early Evidence on the Economic Consequences." *Journal of Accounting Research*, 46(5), 1085-1142.
C. Ball, R. (2006). "International Financial Reporting Standards (IFRS): Pros and Cons for Investors." *Accounting and Business Research*, 36(sup1), 5-27.
D. Christensen, H. B., Lee, E., Walker, M., & Zeng, C. (2015). "The Effects of IFRS Adoption on Accounting Conservatism: Evidence from Australia." *Journal of Accounting Research*, 53(1), 1-37.